

2013 szeptember Hónapló

Parászka Boróka: Onyu

„Hogy vehetnénk vissza?” – ezt kérdezte a nyáron tölem valamelyik jó szándékú Erdély-figyelő, és aggódó. Azután kérdezte, hogy Orbán Viktor szokásos jelenetét Tusnádfürdön lejátszotta, és megint elindult a kesergés, hogy a jobboldal kisajátította magának Erdélyt. Minden évben így ismétlődik ez. Hol Orbán Viktorra zúdul a harag, hogy kijár Erdélybe magának pártot, szavazót, üzleti partnert, rajongót toborozni, politikai vadászmezejét meghosszabbítani. (Hát semmi sem elég neki?) Hol az erdélyieket éri a vád (sokszor joggal, sokszor jogtalan), hogy túl könnyen adják magukat, behódolnak, állampolgárságért, útlevéért szavazatot adnak, helyezkednek, nyereszkednek ezen a politikai vadászaton. Ritkábban, tétován elhangzik a kérdés is: „mit tehetnénk?”.

Lenne kéznél lévő válasz is erre. Magyarázat arról, hogy Erdély minden magyarországi hübrisz ellenére mégsem könnyen elérhető, egyetlen hétvége alatt végig cserkészhető vadászbirtok. Mennyire bonyolultabbak itt a viszonyok a „hála és hálátlanság”, az „adunk és ti adtok” képleteinél. Ezt azonban a románul, németül nem beszélő, néhány napra idelátogató embereknek nehéz elmagyarázni. Akit csak szűkebb baráti, családi, üzleti kapcsolatai visznek előre, annak sem. Aki nem lát be a tájak, városok, emberek, helyzetek sokféleségébe, és sokféleségében determináltságába, annak nem lehet Erdélyt elmondani. Ha egyáltalán el lehet mondani.

Ez a nyár a látogatók nyara volt. Júniusban Bajnai érkezett. Jó előre szóltak, hogy jönni fog, jó volna találkozni, ha lehet, legyenek ott, legyünk ott. Tudtam pontosan, hogy kik lehetünk ott, hogy mi lesz, ha együtt leszünk. Mint, ahogy azt is tudtam, hogy Orbán Viktor látogatásakor (amelyre nekem nem szól „a legyenek ott”) kik vannak jelen, és hogy zajlik a párhuzamos beszélgetés. Minden ugyanúgy történik ilyenkor. Elmennek ezekre az előre kijelölt helyekre a megfelelő arcok és hangok. Hozzák magukkal azt, amit hozhatnak, amit várnak. Az egyik találkozón több a kérdés, a másikon több a válasz. De a végeredmény ugyanaz, mindenki viszi haza magának azt az Erdélyt, amit preparáltak neki, vagy preparáltak magának. Portyázás, vagy zsákmányolás, védekezés vagy támadás: a vadászon múlik. Bajnai csendben jön, csendben beszél, csendben távozik. Végig kérdez és hallgat mindenkit, előre magyarázza a bizonyítványt a tiszteletben tartott állampolgársággal, szavazati joggal (nem lehet elvenni – mondja). Marosvásárhelyen csendben történik minden, Kolozsváron van kisebb hajcihó, sértegetés. Kiseb, mint várták, ez fél győzelem. Nem tud nyerni, nem akar veszíteni: ezzel jön és megy Bajnai. Sajnálom. Jó volna egyszer kipróbálni a találkozást nem ugyanazokkal az arcokkal, nem az előkészített mondatokkal. Nem az átgondolt óvatossággal, Erdély-

preparátummal. Átjönni a saját határokon, ez napi gyakorlat kellene legyen, tájékozódás, politikai életosztón. Nem egy harmadosztályú szafari, kitömött állatokkal, jól idomított hajcsárokkal és szuvenírekkel. Abban az értelemben, ahogy ma Magyarországon a politikai győzelmet és vereséget értik, Erdélyt nem lehet megnyerni. És aki nem akarja Erdélyt, az nem fogja elveszteni. Magyarországon, a hamis győzelmek és valódi vereségek világában különösen jól hasznosítható az önfegyelem tudása.

Júliusban Barabási Albert-Lászlóval találkoztam. Ő Amerikából jár haza, meg Budapestről. Nem is érti, ha kérdezem, hogy mi a haza. Egy csíkszeredai étterem teraszán nem érti ezt, hogy haza, mert a munka Bostonhoz köti. A színház, az olvasás, a tanítás Budapesthez. És ha minderre vissza akar nézni, Bostonra, Budapestre, akkor felül a Koronára és eldöcög ide, újra és újra. Évente legalább egyszer, de van úgy, hogy többször is. Más itt a levegő, azt mondja, de én átlátok ezen a mondatán. A mesén, amit magunknak olyan kedvvel és szeretettel mesélünk a helyről, a bozótosról, amit mindenféle mesével és jelzős szerkezettel aggatunk tele. Azért jön, hogy találkozzon, mindazzal, amit Budapestről, Bostonból magával hoz. Egy nappal az apja temetése után beszélgetünk. Keresem rajta a gyász jeleit. Visszafogott, finom, távolságtartóan közvetlen. Sokadik mondata szól csak arról, hogy a betegség, ami Barabási Lászlót elvitte, az Amerikában jól kezelhető, ott még éveket élhetett volna. Sok függ attól, hogy milyennek látjuk, minek látjuk a betegséget – teszi hozzá, de ekkor már nem magáról, nem a gyászáról beszél, hanem Bostonról, arról hogy mit kutat, hogy merre megy a világ. Merre mehet a világ így, ahogy Csíkszeredában gondolkodik életről és halálról. Nem a levegő más itt, az idő múlik másképp, megáll, előre siet, visszafordul. Egymásba csúszó tér-idők: Erdély. Ezt érteni nem, csak élni lehet.

Júliusban jött Vitányi Iván is. Először járt erre ő is, mint Bajnai, de gondolatban visszatérő, mint Barabási. A Bolyai utcában találkozunk. Sok mindent hoz. A könyvét, *A feudalizmus továbbélése Magyarországon* és egy üveg bort (utóbbit végül ott felejttem nála, az autóban), történeteket a Horthy-családból, saját családjából. „Te Miklós, nem jól csinálod ezt a nemzeti politikát” – idézi fel a nagyanya intés-feddését. Étteremben beszélgetünk, hátunk mögött fiatal román asztaltársaság. Ügyvédek lehetnek, vagy üzletemberek, ők szoktak itt nap mint nap asztalt foglalni, állandó társaság. Kényszerképzet telepedik rám. Fel kellene állni, odamenni hozzájuk, bemutatni nekik a beszélgetőtársam. Hogyan magyarázhatnám el ezeknek a magabiztos fiatal román belvároslakóknak ezt a „Te Miklós...” mondatot? Hogyan mondhatnám el azt, hogy Vitányi Iván az elmúlt 88 évben egyszer sem, egyetlen egyszer sem járt a felmenői földjén? Rögzítem a beszélgetésünket, utólag sokszor visszahallgatom, mi hallatszik át a szomszédos asztaltól, hátha átkúszik valami a lemeztelenített Horthy-világból. Hiába hallgatom újra, nincs hangcsere. A másik asztalnál zavartalanul csilingelnek az evőeszközök, megy az adok-veszek, a mi asztalunknál pedig öröljük a történelmet, újabb és újabb körök, és mind oda futnak ki: hogy nincs beszéd Erdélyről. Majd magunk mögött hagyjuk a szomszéd asztalt, sétálunk egyet a Teleki Tékáig. Könyvritkaságok, lenyomatok, az udvaron évszázados diófa, a két Bolyai kiállított, csonkolt koponyáját nézzük. Múzeumi felirat a relikviák alatt: a tudósok titkát így kereste a koponya feltörésével az utókor. A fiatal ügyvédekkel kéne itt Vitányi Ivánnal és a szomorú, megskalpolt Bolyai hagyatékkal együtt valamit kezdeni.

Augusztusban Budapest-Bánát út. Arrafelé Borbély Szilárd *Nincstelenségje* jön velem, a történet a zsidó fattyúról meg a román felmenőkről, Kelet-Magyarországról. Magyarországról szokás nézni Erdélyt, pedig milyen sokat jelent megfordítani a perspektívát, visszanézni Magyarországra, a zsugorodásra, az elszürkülésre, a nyelvvesztésre, a bezárkózásra. Erdélyből látni a zsidóságot, a fattyúságot meg a románságot is. Magyarország belülről nézve, így önmagában, Erdély nélkül, e nélkül a -ság, -ség nélkül nem is érthető.

Mária utcai szállodába érkezünk, iszonyú hőség és sötétség a szűk belvárosi épületben. Valami furcsa, mindent átható bűz. Dohos bútorok, könyvek szerteszét az utcán, a kupacok között kutyák és emberek vizelete keveredik. Hatalmas kupacban folyóiratok. Több száz Filmvilág. Egy koszlott vörös fotelben hatalmas ember ül, izzadó meztelen felsőtesttel az utca közepén – olvas a lámpafénynél. Kínzott arcú nő fiatal lánnyal, tíz év körüli gyerekekkel jön szembe. Nézzük egymást a Mária utcában. „Tetszik látni, így élünk” – mondja a nő. Kerülgetem a Filmvilágokat, a fotelt, a szavakat, amelyek kérdés nélkül elém jöttek. Hol alszanak? – ezt válaszolom az „Így élünkre”. És nem tudom, hogy a saját fáradtságom beszél belőlem, vagy a szembejövők arcára gyűrdött kimerültség. „Hát az erdőben” – mondják egyszerre mind a hárman. Nem bírok tovább lépni. Lehet itt, Mária országában, ebben a forró, elrongyosodott sivatagban erdő? Sötét, fullasztó szállodaszobám vár.

Másnap elindulunk az igazi erdők felé, a Bánátba. Temesváron keresztül, ahol alig egy órát ülünk az ortodox katedrális és az ortodox műfallal körbeálcázott opera között. A monarchia hatalmas épületei töltik ki a teret a két szimbolikus román bástya között, a múlt nem tud múlni itt Erdélyben. A svábok és a zsidók hiányoznak innen – mondom az itt élő öcsémnek. Vannak, csak látni kell őket, magyarázza. Vannak magyarok is – teszi hozzá a történetét. A múltkor szembejött vele egy hajléktalan. A hátára az volt tetoválva, hogy Van Dam, de elől az egyik mellkasára azt íratta, hogy „OPU” a másikra pedig azt, hogy „ONYU”. Ennyire emlékezett, ez az alig látható magyar.

Nadrágra tartunk, messze a Mária utcától és országtól. Itt már valódi erdők, hatalmas bükkösök vannak, a Bánát mélye. Bányavidék, hatalmas szellembányák, valamikor innen szállították a temesvári gyárakba az ércet. Kilométereken át kígyóznak a kitört ablakú, csonka falú gyártelepek. A központban emlékmű, tetején a birodalmi sas, csőrében kard. Szépen rendben van tartva, mert azt írja rajta, hogy Pro Patria, és ebben az országban, ami nem Mária országa, ennek becse van. Csak középen cserélték ki a hősi halottak névtábláját. Új márványlapot kapott az emlékmű, a márványba újravesték a régi neveket, majdnem ugyanúgy. Minden sváb, magyar és zsidó vezetéknev megmaradt, csak a keresztneveket írta át a pro pátriáért hálás utókor románra. Szép erdélyi település ez, az elhunyt gyártelepeket újra felhasználták, átalakították, a sűrű, sötét rengetegben vágják a deszkát, mert itt még van mit. Majdnem mindenkinek magyar neve van. Nem érdemes magyarul köszönni, már az apjuk sem biztos, hogy tudott magyarul.

Leülnék ez elé a birodalmi emlékmű elé Orbánnal, Bajnaival, Vitányi Ivánnal, Barabási Albert-Lászlóval, a fiatal román asztaltársasággal együtt egy kicsit. Nem mondanánk semmit. Csak néznénk az enyészet szépségében tündöklő gyártelepet, a csonka téglájú vörös téglás kultúrt, amelyet állítólag „a zsidó” épített, amikor még kellett ide színház, és figyelni, hogy mennek el az emberek előttünk, akik nem értik a köszönést. Nincs mit elvenni, nincs mit visszaadni.

Tetszik 5 ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

Kapcsolódó írások:

1. **Parászka Boróka: A frontról** Meg sem fordult a fejemben, hogy végül haditudósítást kell majd...
2. **Parászka Boróka: Anyám, a vagány csaj** Amikor anyám farmerszerkójában titokzatos módon meglépett, láttam rajta, hogy valami...
3. **Parászka Boróka: Székely szív, oroszláncsók** „Székelyföld a magyarság szíve.” „Ha kell, megcsókolom azt az oroszánt...
4. **Parászka Boróka: (...)** Az emberek általában nem használnak pontot. Mondta Krasznahorkai László október...
5. **Parászka Boróka: Elsötétülés** Történik velünk valami most. Egy ideig szorongással, majd félelemmel követtem...

Cimkék: Parászka Boróka